

תמצית הש"ס

בבא קמא ע"ג. – ק"ב:

אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו (פסחים נ.).

עדים זוממים

בתשלומי כפל וד' וה' – אם כת אחת העידה על הגניבה ועל הטביחה והמכירה והזוממה, חייבים ד' וה', ואם כת אחת העידה על הגניבה ואחרת על הטביחה ומכירה והזוממו, כל אחד חייב מה שהעיד עליו, ואם רק האחרונים הזוממו הוא חייב כפל והם את השאר, ואם הזום אחד מהאחרונים בטלה העדות השניה, ואם הזום אחד מהראשונים בטלה כל העדות.

ממתי נפסל עד זומם – לאביי פסול למפרע, דמהאי שעתא הוי רשע, ולרבא פסול מכאן ולהבא, והלכתא כוותיה דאביי.

ע"ג. טעמא דרבא – לל"ק משום שכיון שמה שמאמינים לאחרונים יותר מלראשונים זה חידוש, א"כ אין לך בו אלא משעת חידושו, ולל"ב טעמא דרבא משום פסידא דלקוחות. ונ"מ בין הטעמים לדעת רבא, במקום שיש ב' עדים המזימים כל אחד מהעדים, או שהעדים מעידים שהעדים הראשונים גזלנים, בדאופנים אלו אין חידוש במה שהראשונים פסולים, אך יש פסידא דלקוחות.

הזומה בטביחה ומכירה לאביי – לאביי שעד זומם נפסל למפרע, א"כ מה שכשהזוממו העדים על הגניבה והטביחה או המכירה, לא איירי שהעידו על הגניבה בנפרד מהטביחה או המכירה, דא"כ היו פסולים כשהעידו, אלא איירי כשהעידו בבת אחת.

הזומה בעדות אחת על הגניבה והטביחה או המכירה – נחלקו רבנן ורבי יוסי מה הדין כשהזוממו העדים שהעידו על הטביחה או המכירה, והיתה העדות עדות אחת עם העדות על הגניבה, שלרבנן הגנב משלם כפל והם משלמים ב' או ג', ולרבי יוסי עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. והגמ' אומרת שאם מדובר בכת אחת שהעידה ב' עדויות בזה אחר זה ודאי לא בטלה העדות הראשונה, ואי איירי שהעידו בבת אחת על הגניבה ועל הטביחה והמכירה, א"כ נמצא שלרבנן עד זומם נפסל מכאן ולהבא ולכן הגנב חייב כפל, ולרבי יוסי נפסל למפרע ולכן הגנב פטור. והגמ' דוחה שאפשר לבאר דלכו"ע למפרע הוא נפסל, ונחלקו אם תוך כדי דיבור כדיבור דמי או לא, ואמנם אף לרבי יוסי אם אמר כדי אמירת שלום עליך רבי כדיבור דמי (ולכן באומר רבי זו תמורת עולה ותמורת שלמים ונמלך בתוך כדי דיבור, אם התכוון לשניה בריו קיימים), והכא איירי בכדי אמירת שלום עליך רבי ומורי, שלרבי יוסי אינו כדיבור ולרבנן הוי כדיבור.

הכחשה תחילת הזומה

ע"ג. עדים שהוכחשו ולבסוף הזוממו לרבא נהרגים, דהכחשה היא תחילת ההזומה, ולאביי אינם נהרגים.

אדון שסימא את עין עבדו וגם הפיל את שינו או איכפא, העבד יוצא לחרות בגלל הדבר הראשון והאדון משלם לו על הדבר השני, דכתיב "תחת עינו" ולא תחת עינו ושינו. (ע"ד:).

שניים שהעידו שהאדון סימא את עין עבדו ואח"כ הפיל את שינו ונמצאו זוממים, משלמים את דמי כל העבד לאדון.

ואם העידו שהפיל את שינו ואח"כ סימא את עינו, וחייבו את האדון לשלם את דמי עינו, ובאו עדים והכחישו ואמרו שסימא ואח"כ הפיל, ואח"כ באו עוד עדים והזימו את האמצעיים, הגמ' סברה שהעדים האחרונים לא מחייבים את הראשונים בדמי כולו, כיון שלפי שתי הכתות העבד יוצא לחרות, והגמ' (ע"ד). אומרת שאם הכת השניה העידה על זמן מאוחר יותר, חייבת הכת הראשונה לשלם דמי כל העבד, ואם הכת השניה מעידה על מעשה שלפני הראשונה פטורים. אמנם אם כשהכת הראשונה

העידה עדיין לא עמד בדין א"כ נמצא שזממו לחייבו אף אם יודה וחייבים דמי כל העבד, ואם כבר עמד בדין לרבא משלמים לעבד את דמי עינו, דהכחשה תחילת הזומה, ולאביי פטורים. ואם העדים השניים העידו גם על ההזומה משלמים רק את דמי העין שרצו להפסיד לעבד.

ע"ד. שניים שהעידו שהאדון הפיל את שן עבדו ואח"כ סימא את עינו ונמצאו זוממים, משלמים לאדון את כל דמי העבד, ואם העידו שניים אחרים שסימא את עינו ואח"כ הפיל את שינו, ובאה כת שלישית והזימה את הכת הראשונה לרבא משלמים הראשונים את דמי העין לאדון, ולאביי פטורים.

ע"ד: עדים שהעידו על הגניבה וחזרו והעידו על הטביחה, והזוממו על הגניבה (והוי הכחשה על הטביחה) וחזרו והזוממו על הטביחה, לרבא משלמים ארבעה וחמשה דהכחשה תחילת הזומה, ולאביי אין משלמים על הטביחה, ואם הזוממו על הטביחה תחילה אף לאביי משלמים ד' וה'.

עדים שחייבו מיתה והוכחשו לרבי אלעזר חייבים מלקות, דהוי לאו שלא ניתן לאזהרת מיתת בי"ד, דאינם נהרגים אף אם הזוממו, (ואיירי שבא הרוג ברגליו, אבל בלאו הכי אינם לוקים דמאי חזית לסמוך על השניים יותר מהראשונים), ולריו"ח אם הזוממו נהרגים דהכחשה תחילת הזומה.

גנב וטבח בשבת או לע"ז, או שמת אביו לפני שטבח ומכר משלם כפל ואינו משלם ד' וה'.

גנב על פי ב' עדים, וטבח ומכר על פי עד אחד או על פי עצמו, משלם כפל ואינו משלם ד' וה'.

מודה בקנס ואח"כ באו עדים

הגמ' מדייקת ממתני' שחייב (דומיא דעד אחד).

ע"ה. לרב פטור דכתיב "אם המצא" בעדים "תימצא" בדיינים, פרט למודה בקנס ואח"כ באו עדים, דאם בא לפטור אם לא באו עדים, זה כבר נלמד מ"אשר ירשעו".

ולשמואל חייב ומ"המצא תמצא" לומדים חיוב כפל בגנב עצמו. ומודה שמואל שלת"ק שאמר שאם ראה שבאים עדים והודה אינו משלם אלא קרן, א"כ מבואר שמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור, אמנם שמואל סובר שעל זה נחלק ר"א בר"ש ואמר שאף אם יודה יבואו העדים ויעידו, (ולרב י"ל דשאני התם שהודה מחמת ביעתותא דעדים).

ומעשה בר"ג שסימא את עין עבדו ושמו שיצא לחרות, ואמר לו רבי יהושע שאין בדבריו כלום מפני שאין עדים, ומשמע שאם היה עדים היה חייב, ולמ"ד דדמוה בקנס ואח"כ באו עדים פטור צ"ל שלא היתה ההודאה בפני בי"ד, שאע"פ שרבי יהושע היה אב"ד, לא היה זה במושב בי"ד. ולל"ב אמר לו רבי יהושע אין בדברך כלום שכבר הודית, ומבואר דמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור, וצ"ל דס"ל שהיה זה במושב בי"ד.

לרב המנונא וריו"ח מסתבר לפטור מודה בקנס ואח"כ באו עדים רק באופן שחייב עצמו קרן בהודאתו, אבל אם לא חייב עצמו בהודאתו ובאו אח"כ עדים חייב. ורב אשי מדייק כדבריהם ממתני' ומברייתא. ומאידך מהמעשה הנ"ל בר"ג משמע שאין בזה חילוק.

ע"ה: הודה שגנב ולא הודה שטבח ומכר ובאו עדים שטבח ומכר אינו משלם ד' וה', דרחמנא אמר ד' וה' ולא ד' וג'.

אם הוזמו רק עידי הגניבה בטלה כל העדות, ואם הוזמו עידי הטביחה ומכירה הוא משלם כפל והם משלמים שלשה.

ואם העידו שניים על הגניבה, והודה שגנב וגם טבח ומכר, אך אמר שלא עשה זאת בפניהם, והוזמו עידי הגניבה, ובאו עדים אחרים שגנב וטבח ומכר, לל"ק נחלקו בזה רבנן וסומכוס, שלרבנן אין הודאת הטביחה מחמת העדים והוי הודאה, ולסומכוס אף הודאת הטביחה היא מחמת העדים, וממילא הוא משלם את הקרן והעדים משלמים את תשלום הכפל והוא משלם עוד ג' לפר ובי' לאיל.

ולרב אחא בריה דרב איקא מודה סומכוס שההודאה על הטביחה היא הודאה, ונחלקו בעדות שא"א להזימה, ובאופן שהודה שגנב וטבח ומכר בפני פלוני ופלוני אחרים, והוזמו הראשונים והעידו השניים, שלרבנן כיון שהודה לא מקבלים את העדות דהוי עדות שא"א להזימה, ולסומכוס אע"ג דבעלמא אין מקבלים עדות שא"א להזימה, זה דווקא כשחסר בעדותם יום ושעה, אבל כאן העדים מסייעים לדבריו.

ע"ו. גנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר משלם כפל ואינו משלם ד' וה', מסקנת הגמ' שדין זה הוא בין בקדשי קדשים ובין בקדשים קלים, ואע"פ שהוציאו מרשות הבעלים לא הוי כמכירה לחיבו ד' וה', דבמכירה עברה הבהמה לרשות אחר, אבל בהקדש עדיין שם הבעלים עליו ונקרא עולת פלוני.

ר"ש אומר קדשים שחייב באחריותם משלם תשלומי ד' וה' ושאין חייב באחריותם פטור. הגמ' אומרת שאין לבאר שר"ש מחייב על ההקדש כמו על מכירה, דא"כ יותר יש לחייב באינו חייב באחריותם. אלא איירי **בגונב הקדש מבית בעלים** שלת"ק פטור דכתיב "וגונב מבית האיש", ולר"ש קדשים שחייב באחריותם נחשבים "מבית האיש", ואמנם שחיטה שאינה ראויה לר"ש אינה שחיטה וא"כ בהכרח דאיירי ששחטם שחיטה ראויה, ואיירי ששחט תמימים בפנים ונשפך הדם (דאל"כ חזרה קרן לבעלים), ולריו"ח איירי ששחט תמימים בפנים שלא לשם הבעלים, ולר"ל איירי ששחט בעלי מומים בחוץ, אבל אם שחט תמימים בפנים אינו חייב ד' וה', דכתיב "וטבחו או מכרו" דכל היכא דליתא במכירה ליתא גם בטביחה (ולריו"ח חייב אף היכא דליתא בטביחה, וממילא הדיקף להעמיד את המשנה בתמימין). ואף שאין השחיטה מתרת אלא הזריקה (בתמימים) והפדיה (בבעלי מומים), מ"מ כל העומד לזרוק כזרוק דמי וכל העומד ליפדות כפדוי דמי.

ע"ו: טומאת אוכלין בנותר - נותר ששחטו סמוך לשקיעת החמה ולא היה שהות ביום לזרוק את הדם אינו מטמא טומאת אוכלין, אבל שחטו והיה שהות לזרוק את הדם ביום, אע"פ שלא נזרק, מטמא טומאת אוכלין, ואע"פ שלא נזק הדם, דכל העומד לזרוק כזרוק דמי.

ע"ו. טומאת אוכלין בפרה אדומה - פרה מטמאה טומאת אוכלין, כיון שהיתה לה שעת הכושר שהיתה ראויה לאכילה, ויורה לה תורת אוכל, שהרי היא נפדית על גבי המערכה אם מצא אחרת יפה ממנה, ואע"פ שלא נפדית כל העומד ליפדות כפדוי דמי.

ע"ז: גנב ומכר טריפה לר"ש הפטור בשחיטה שאינה ראויה, לר"ל פטור דכתיב "וטבחו או מכרו" בכל היכא דליתא בטביחה ליתא במכירה, ולריו"ח חייב אע"ג דליתא בטביחה. ונ"מ ג"כ בגנב טריפה אליבא דר"ש.

גנב וטבח כלאים שבא מכבשה ותיש חייב ד' וה', דאמר קרא "שור או שה", ואע"ג דבעלמא "או" מומעט כלאים, הטעם הוא דהתם איירי בב' בעלי חיים שאפשר להוציא מהם כלאים ואתא או למעט, (ואע"ג ששור וכשב א"א להוציא מהם כלאים, מ"מ גם ה"או" שלהם בא למעט, דמדסיפא למעט רישא נמי למעט, ואתי למעוטי נדמה שאינו דומה לא לאביו ולא לאמו), אבל שור או שה א"א להוציא מהם כלאים, וממילא אתי קרא לרבות.

ע"ח. פטר חמור - אין פודים לא בעגל ולא בחיה ולא בשחוטה ולא בטריפה ולא בכלאים ולא בכוי, ורבי אלעזר מתיר לפדות בכלאים מפני שהוא שה.

בהמה טמאה שנולדה מבהמה טהורה שנתעברה מבהמה טמאה אסורה באכילה, לרבא משום דכתיב "שה", ולרבי יהושע מדכתיב "שה כשבים ושה עיזים", ואף שטהורה אינה מתעברת מטמאה, איצטריך קרא למעוטי מי שנתעבר מקלוט שפרסותיו שלמות כבהמה טמאה, אבל אביו טהור, וכר"ש דאוסר בהמה זו באכילה.

ע"ח: הנודר הרי עלי עולה והפריש שור לנדור, ובא אחר וגנב את השור, יכול הגנב לפטור את עצמו בכבש לרבנן או בעוף לרב"ע כיון שבזה יוצא הגנב ידי חובת נדרו, ועל הפסד ההקדש פטור, דכתיב "וגונב מבית האיש".

חיוב ד' וה' באופנים שונים

גנב ששייר במכירה - גנב שמכר חוץ מאחד ממאה בבהמה פטור מד' וה', לת"ק פטור אף בשייר גיזותיה או קרנה, דבעינן "וטבחו ומכרו" כולו, וכן ס"ל ללוי, ולרשב"א דווקא בשייר דבר הניתר ע"י השחיטה פטור, י"מ דבא למעט גיזותיה משום שעומדות ליגזז אבל קרנה לא, וי"מ שבא למעט גם קרן שא"צ שחיטה, וכן ס"ל לרב. ולרבי דווקא דבר המעכב בשחיטה שאם היה ניטל ממנה מחיים לא היתה ניתרת בשחיטה פטור מד' וה', דכתיב "וטבחו" לאפוקי מה שאינו בשחיטה.

מה נקרא טביחה - אם נתבלה בידו או שנחרה שקרעה מנחירה ועד ליבה או שעיקרה שקרע הסימנים, אינו חייב ד' וה'.

הגונב בהמה קיטעת או חיגרת או סומא פטור מד' וה'.

חיוב ד' וה' בשותפין - הגונב בהמות השותפין חייב, ושותף שגנב מחבירו וטבח פטור, ושותפים שגנבו וטבח אחד מהם, אם טבח לדעת חבירו חייבים, ואם טבח שלא לדעת חבירו פטורים.

רבי ירמיה מסתפק בגנב שמכר את הבהמה **חוץ מל' יום או חוץ ממלאכתה** אם חייב ד' וה'.

גנב שמכר את הבהמה **חוץ מעובריה**, למ"ד עובר ירך אמו אינו חייב ד' וה', ולמ"ד עובר אינו ירך אמו ילה"ס אם הוי שיור כיון שכעת הוא מחובר, או דלא הוי שיור כיון שעתיד לצאת, ולל"ב צדדי הספק הם אם לא הוי שיור כיון שאינו ירך אמו, או דהוי שיור כיון שניתר בשחיטתה.

גנב בהמה וקטע רגלה ומכרה ילה"ס אם חשיב מכירה כיון שמכר כל מה ששייר, או דלא חשיב מכירה כיון שלא מכר כל מה שגנב.

שליחות בטביחה - גנב שנתן לאחר והשני טבח או מכר בשליחותו חייב ד' וה', דאע"ג דאין שליח לדבר עבירה הכא יש שליח לדבר עבירה, מפני שהוקש למכירה שהיא נעשית ע"י אחר.

ע"ט. גנב והקדיש לבדק הבית. תוס'. חייב ד' וה', דאין חילוק בין מכרו להדיט למכרו לשמים.

גנב והקיף או החליף או נתן במתנה או פרע את חובו או את הקיפו או ששלחו לסבלונות חייב ד' וה'.

גנב וטבח ומכר **ברשות הבעלים** פטור מד' וה', אבל אם גנב או טבח ומכר שלא ברשות הבעלים חייב.

איזה קנין צריך בשביל להחשב גנב - גנב שמשך את הגניבה ומתה ברשות הבעלים, או שנתנו לפדיון בכור או לפרעון חוב או לאחד מד' שומרים, ומשכו את הגניבה ומתה כשהיא ברשות הבעלים, פטור לגמרי. אבל אם הגביהו או שהוציאוה מרשות הגונב ומתה חייב, הגונב ביער והכישה במקל חייב.

הגונב מבית השומר חייב.

קניינים - תיקנו משיכה בשומרים כמו בלקוחות. כסף שטר וחזקה מועילים לשכירות קרקע כמו לקנין קרקע.

ע"ט: גנב וגזלן - גזלן אינו משלם ד' וה', וגזלן היינו החוטף מחבירו, אבל אם הוא מתחבא אע"פ שראוהו הוי גנב וחייב ד' וה'. והטעם שהתורה החמירה בגנב יותר מבגזלן מפני שהגנב מפחד מעין של מטה ולא משל מעלה, אבל הגזלן גם משל מטה אינו מפחד.

שור ושה - לר"מ בשור משלם ה' מפני שביטלו ממלאכתו משא"כ שה, ולריו"ח בן זכאי בשור משלם ה' מפני שהלך ברגליו, משא"כ שה שהרכיבו על כתיפו, וגדול כבוד הבריות.

גידול בהמה בארץ ישראל

בהמה גסה - מותר לגדל בהמה גסה בא"י, מפני שא"א להביאה מחו"ל ואין גזרים גזירה על הציבור בא"י יכולים רוב הציבור לעמוד בה.

בהמה דקה - אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל, אבל במדברות או ביערות מותר, ובסוריא מותר אפי' בישוב, ואצ"ל שבחול"ל מותר, ול' יום קודם הרגל או קודם משתה בנו מותר להשהות בהמה דקה, ואם עבר הרגל ולא שחטה אסור להשהותה, וטבח מותר לקנות ולשחוט או להשהות עד יום השוק, אבל לא ישהה את העגונה המאוחרת עד ל' יום אם כבר עבר יום השוק, ולר"ג אסור לגדל אבל מותר להשהותם בביתו, ויקשרה בכרעי המיטה כדי שלא תצא ותרעה בעדר.

פ. עונש המגדל - מעשה בחסיד אחד שהיה גונח ליבו וכו' ואמר בשעת מיתתו שאין לו אלא העוון שקשר בהמה דקה בכרעי מיטתו ועבר על דברי חבריו, וכן מצינו שחרבו בעלי בתים בגליל העליון מפני שהיו מרעים ביערות הסמוכים לבתיהם והיו מעבירים את הבהמות דרך שדה קטנה של אחרים, (וכן חרבו מפני שהיו דנים דיני ממונות ביחיד).

רועה שעשה תשובה אינו חייב למכור מיד אלא מעט מעט, וה"ה בגר שירש כלבים וחזירים, (והנודר לקנות בית ולישא אשה בא"י, אינו חייב אלא בהוגנת לו, וכן הורו חכמים באשה אחת שנדרה שתינשא לכל מי שיבוא מחמת שבנה היה מיצר לה, ואמרו חכמים שאינה חייבת להנשא אלא להגון לה).

חיה דקה - אין מגדלים חיה דקה בא"י, ורבי ישמעאל מתיר בכלבים כופרים וחתולים וקופים וחולדות סנאים, מפני שעשויים לנקר בבית.

בבבל - רב אמר שאף בבבל אסור לגדל בהמה דקה, וי"א שתקנה זו היא מכי אתא רב בבבל.

פ. חתול לבן מותר להורגו ואין בזה גזל, ואף אסור לקיימו, ואין חיוב השבת אבידה אף לענין עורו, וה"ה בחתול שחור בן לבן בן לבן, ורבינא הסתפק מה הדין בשחור בן לבן בן שחור.

מתריעים בצבור ובתחינה ובשופרות ובחצוצרות על החיכוך שחין הגורם לאדם לחכך בו, ודווקא יבש, אבל לח לא היו מתריעים אלא רק צועקים, וכן על חגב או צרעה ויתוש ושילוח נחשים ועקרבים לא היו מתריעים אלא צועקים.

דלת הנעלת לא במהרה תיפתח, י"מ על הסמיכה, וי"מ שכל מי שהביאו עליו רעה לא במהרה תבוא עליו טובה.

הלוקח בית מנכרי בא"י יאמר לנכרי לכתוב שטר בשבת, שאע"פ שאמירה לנכרי שבות, משום ישוב א"י לא גזרו.

הלוקח עיר בא"י כופים אותו ליקח לה דרך מד' רוחותיה, משום ישוב א"י.

' תנאים שהתנה יהושע

פ"א. שירעו בהמה דקה ביער גס ולא יקפיד בעל היער, אבל דקה בדקה או גסה בגסה וכ"ש גסה בדקה לא.

שילקטו עצים משדות של חבירו, והיינו היזמי והיגי שהם מחוברים ולחים, ואסור לשרש, אבל יבשים או תלושים או שאר עצים אסור.

שילקטו עשבים בכל מקום, חוץ מעשבים שגדלו עם תלתן שנטעו לזירין שהם מועילים לו, אבל תלתן שנטעו לזרע קשו לה עשבים, ואין מחייבים אותו לעקור משום כלאים. ולל"ב אם נטע לבהמה אסור ללקט, ואם נטעה לאדם (כערוגות) מותר.

שיקצצו ענפים לנטיעה בכל מקום חוץ מגרופיות של זית, ובזית ישאיר כביצה למטה סמוך לגזע, ובקנים ובגפנים מותר לקטום מן הפקק ולמעלה, ובשאר האילנות מאובו של אילן ולא מחודו של אילן, ודווקא מענף חדש שאינו עושה פירות, וממקום שאינו רואה פני חמה.

פ"א: מעין היוצא בתחילה בני העיר מסתפקים ממנו, וי"א שצריכים לשלם ואין הלכה כן.

מותר לפרוס חכה או לצוד ברשתות ומכמרות בימה של טבריה, אבל לא יפרוס קלע מפני שמעמיד את הספינה, (ימה של טבריה היתה בחלקו של נתלי, ועוד נטל בדומה מלא חבל חרם, שנא' "ים ודרום ירשה". והתלושים שבהרים בחזקת כל השבטים, והמחוברים בחזקת אותו השבט. ואין לך שבט שאין לו בהר בשפילה ובנגב ובעמק).

נפנים אחורי הגדר אפי' אם היא מלאה כרכום, ומותר ליטול צרור מהגדר ואפי' בשבת, (ורב חסדא שלח את שמשו בחול שיטוח שם).

מהלכים בצידי הדרכים מפני היתדות שבדרכים, ואף בבבל נוהגים התנאים שהתנה יהושע.

התועה בין הכרמים או רואה את חבירו תועה בכרמים, מותר לנתק את הזמורות כדי למצוא את הדרך, ודבר זה אינו מחיוב השבת גופו (שהיא דאורייתא דכתיב "והשבותו"), שהרי שיכול להקיף מבחוץ.

מת מצוה קנה מקומו, והיינו כשמצאו מוטל על המיצר שמתוך שניתן לפנותו מפנהו לכל מקום שירצה, אבל המוצא מת מוטל ברה"ר יכול לפנותו לשדה פחותה יותר.

עוד מצינו תקנות נוספות של יהושע, א' בשעת הוצאת זבלים מותר להוציא זבל לרה"ר לצבורו ל' יום. ב' שמותר לרדת לשדה חבירו לקצוץ ענף כדי להציל את שלו ונותן לו דמי הענף. ג' תנאי ב"ד לשפוף יין להציל דבש וליטול מהדבש דמי היין, וכן יפרק העצים מהחמור ויטול פשתן ויטול מהפשתן דמי העצים. ד' אילן הנוטה לשדה חבירו או שהוא סמוך למיצר מביא ביכורים וקורא.

שלמה תיקן שיהיו מהלכים בשבילי הרשות עד רביעה שניה, ובקרקע של בבל אפי' אחרי טל זה מזיק לה.

' תקנות שתיקן עזרא

פ"ב. א' שיקראו בתורה במנחה בשבת משום יושבי קרנות.

ב' שיקראו בתורה בשני וחמישי, ואף שכבר נביאים ראשונים תיקנו דבר זה, מ"מ היה מספיק שאדם אחד יקרא ג' פסוקים, או ג' אנשים ג' פסוקים, ועזרא תיקן שיקראו י' פסוקים לג' אנשים.

ג' שידונו בשני וחמישי משום שאז האנשים מצויים בערים.

ד' שיכבסו ביום חמישי משום כבוד שבת.

ה' שיאכלו שום בע"ש, משום עונה.

ו' שהאשה תשכים לאפות כדי שתהיה הפת מצויה לעניים.

ז' שאשה תחגור בסינר משום צניעותא.

ח' שאשה הטובלת לא תסתפק בעיון לפני הטבילה לראות שלא יהיה קשר או דבר מאוס (דחציצה דאורייתא בגוף או בשיער), אלא תחפוף לפני הטבילה.

פ"ב: ט' שהרוכלים יחזרו בעיירות משום תכשיטי נשים שלא יתגנו על בעליהן.

י' שבעל קרי יטבול גם לד"ת, ולתרומה וקדשים חייב טבילה מדאורייתא.

עשרה דברים נאמרו בירושלים - המוכר בית יכול לגואלו ויוצא ביובל, ואינה מביאה עגלה ערופה, ואינה נעשית עיר הנידחת, ואינה מיטמאה בנגעים, כל אלו משום דס"ל שירושלים לא נתחלקה לשבטים, ובדינים אלו כתיב "אחזתכם" וכדו'. וכן אין מוציאים זיזים וגזוזטראות בירושלים מפני אהל הטומאה וכדי שלא יזוקו העולי רגלים, ואין עושים בה אשפתות משום שקצים, ולא כבשונות בגלל העשן, ולא גנות ופרדסים בגלל הריח של העשבים הרעים שנתלשו ושל הזבל, ואין מגדלים בה תרנגולים בגלל הקדשים (וכנהים לא יגדלו אף בשאר ארץ ישראל), ואין מלינים בה את המת - קבלה.

אין מגדלים **חזירים** בשום מקום, מפני מעשה שהיה שהעלו חזיר בחומת ירושלים ונודעזעה א"י.

פ"ג. לשון יווני - מותר לדבר בלשון יווני, אבל לא בחכמת יוונית, ולבית רבן גמליאל התירו מפני שהוא קרוב למלכות, (ומהאי טעמא התירו לאבטולמוס בר ראובן לספר קומי).

גידול כלב - אסור לגדל כלב אא"כ הוא קשור בשלשלת, אבל בא"י בעיר הסמוכה לספר (או בבבל בנהרדעא) מותר לקושרו ביום ולשחררו בלילה.

אין שכינה שורה על ישראל פחות משני אלפים ושני רבבות.

הרחקה במלכוות ובשובכים - אין פורסים נישבים ליונים אלא במרחק ל' ריס מהישוב, שזה מרחק מעופם, ובמקום ישוב כרמים אסור אפי' במרחק מאה מיל, וי"א דהיינו בישוב שובכים, ואיירי בשובכים של עכו"ם או של הפקר או שלו, דאל"כ יש לאסור משום השובכים עצמם. ולענין הרחקה שובך מהעיר די בני אמה, מפני שבמרחק זה ממלאים כריסם.

החובל:

חיוב נזק בחובל בחבירו

שומת הנזק – רואים את הנחבל כאילו הוא עבד הנמכר בשוק, ושמיין כמה היה שוה וכמה הוא שוה. ושיטת ר"א (פ"ד.) ששמיין את האבר של החובל כעבד הנמכר בשוק ולא את האבר של הנחבל.

מגלן שאין הכונה עין תחת עין ממש –

דכתיב "ולא תקחו כופר לנפש רוצח", (ואינו נצרך לדין קלב"מ דיליף מ"כדי רשעתו", ולא למעט שישלם ולא יומת, דמ"מ לא צריך לומר "לנפש רוצח"). ואין לומר שיכול או לשלם דמי עינו או שיוציאו את עינו, דהוקש למכה בהמה שמשלם.

רבי דוסתאי בן יהודה אומר שא"א לומר שהכונה עין ממש דכתיב "משפט אחד יהיה לכם", ואם **עין הנחבל גדולה משל החובל** אין כאן עין תחת עין. הגמ' דוחה דמ"מ י"ל שיטלו ממנו נהורא תחת נהורא, כמו שהורגים אדם קטן שהרג אדם גדול.

פ"ד. רשב"י אומר שא"א לפרש עין ממש דא"כ מה יעשו לסומא, והגמ' דוחה דהיא דלא אפשר לא אפשר, כמו בטריפה שהרג את השלם. דבי רבי ישמעאל למדו מהיתור **"כן ינתן בו"**. דבי רבי חייה למדו מהיתור **"יד ביד"**.

דבי חזקיה למדו מדכתיב **"עין תחת עין"** והרי אם ימות בהוצאת העין נמצא עין ונפש תחת עין, והגמ' דוחה שאומדים אם ימות כמו שאומדים אם יכול לקבל מלקות.

רבה לומד **ממה שמשלם צער** ואם מוציאים לו עין גם הוא מצטער, והגמ' דוחה דנ"מ אם הוא מצטער פחות מהנחבל.

רבא לומד **ממה שמשלם רפוי** והרי גם הוא צריך רפוי, והגמ' דוחה דנ"מ במקום שהרפוי של הנחבל ארוך יותר.

רב אשי לומד מ"**תחת אשר עינה**" שזה אדם שהזיק וכמו ששם הכונה לתשלומין ה"ה ב"עין תחת עין".

דיני גבית נזקין בבבל

פ"ד: נזקי שור באדם לרבא גובים אותם בבבל, דאף דכתיב "אלוהים" והיינו ממוחים וסמוכים, שליחותיהו קעבדינן, כמו שדנים הודאות והלוואות שמעידים שבפנינו הודה או הלוה.

נזקי שור בשור ון ורגל גובים בבבל, אבל קרן תם אין גובים בבבל, ואין מייעדים שור בבבל, ואם ייעדוהו בא"י ובא לבבל או שבאו דיניי א"י לבבל וייעדוהו, אין גובים דמילתא דלא שכיחא אין גובים בבבל.

נזקי אדם באדם או בשור לרבא אין גובים אותם בבבל, דבמילתא דלא שכיחא לא עבדינן שליחותיהו.

קנס אין גובים בבבל, דבקנסא לא עבדינן שליחותיהו.

בושת ופגם אין גובים בבבל, דאע"ג דשכיחא לית ביה חסרון כיס, ורב פפא היה גובה אותם בבבל, ואין הלכה כמותו.

חיוב צער בחובל בחבירו

חיוב צער במקום שאין עושה חבורה – לרבי אינו חיוב צער אלא במקום שעושה חבורה, ולבן עזאי חיוב אף במקום שאין עושה חבורה, וכן ס"ל לתנא דמתני'.

פ"ה. **שומת הצער** – אומדים באדם שגזרה המלכות שיקטעו את ידו בסייף, כמה הוא מוכן לשלם כדי שיקטעוהו בסם.

חיוב רפוי בחובל בחבירו

הכהו חייב לרפאותו.

עלו בו צמחים – אם עלו שלא מחמת המכה והיינו שעבר על דברי הופא ואכל דבש או כל מיני מתיקה הקשים למכה, פטור. ואם עלו הצמחים מחמת המכה לתנא דמתני' חייב, ובברייתא איתא שלת"ק אם עלו ונסתרה

המכה לת"ק חיוב ברפוי ושבתי, ולר"י חיוב רפוי ופטור משבתי, ולחכמים פטור אף מרפוי כיון שאינו חיוב שבת, ונחלקו אם המכה ניתנה לאגד מחמת צער הצניה ואע"פ שעולים צמחים מחמת האגד, או שלא ניתנה לאגד, ולרבה לכו"ע מכה ניתנה לאגד אך לא לאגד יתירא.

איזה רופא צריך לרפאותו – אם החובל רוצה לרפא את הנחבל בעצמו יכול הנחבל לומר שהוא דומה עליו כאריה. ואם רוצה להביא לו רופא בחינם יכול לומר דאסיא במגן מגן שויה. ואם רוצה להביא לו רופא מרחוק יכול לומר שלא יחשוש להזיק לו.

אם יכול הנחבל לבקש ממון – אין הנחבל יכול לתבוע את דמי הרפוי ולרפא את עצמו, שמוא יפשע ויתבע עוד ממון, ואף אם קוצץ שלא יתבע עוד יכול החובל לומר שאם יפשע ברפוי יקראו לו "שור המזויק".

פ"ה: חיוב צער רפוי שבת ובושת הוא אף במקום נזק, מדכתיב "פצע תחת פצע" (וכן לומדים מזה לחיוב על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון). וי"א מדכתיב "ורפא ירפא" (עוד לומדים מזה שניתנה רשות לרופא לרפא). הגמ' מבארת איך שייך כל דבר מאלו בלא נזק.

חיוב שבת בחובל בחבירו – רואים אותו כאילו מתבטל משמירת קישואים, ואין מידת הדין לוקה במה שלא משלם לו כשואב מים וכדו', שהרי שילם לו דמי ידו. ואם שבר את רגלו רואים אותו כאילו הוא שומר הפתח, ואם סימא את עינו רואים אותו כאילו הוא טוחן ברחיים, ואם חירשו נותן לו דמי כולו.

חובל שלפני שאמדו את הנחבל הוסיף וחירשו רבא מסתפק אם נותן לו דמי כולו יחד, או דמי כל דבר בפני עצמו, ואף שלגבי נזק אין נותן לו יותר מדמי כולו, מ"מ נ"מ לגבי צער ובושת אם חיוב על כל חבלה. ואת"ל שבלא אמדוהו פטור ילה"ס מה הדין באמדוהו ועדיין לא שילם.

הכהו על ידו וצימתה וסופה לחזור רבה מסתפק אם חיוב חיוב נזק או לא, ולאביי נותן לו שבת גדולה – דמי ידו ושבתי קטנה על ימים אלו, כאילו הוא שומר קישואים, ולרבא אין נותן לו אלא שבת שבכל יום עד שיחזור לקדמותו, ולא כאילו הוא שומר קישואים אלא כמו שנשכרים פועלים בשוק.

פ"ו. העושה אביו חרש לרבה נהרג, לפי שא"א לחרישה בלא טיפת דם.

החובל בעבד עברי של חבירו – אם הנזק הוא רק לעבד הכל לעבד, ואם הנזק הוא גם לאדון לאביי נותן שבת גדולה לעבד ושבתי קטנה לאדון, ולרבא הכל ינתן לעבד ויקח בזה קרקע והאדון אוכל פירות.

חיוב בושת בחובל בחבירו

שומת הבושת – לר"מ בכלום רואים אותם בין עניים בין עשירים כבני חורין שירדו מנכסיהם, ולר"י הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, ולר"ש עשירים רואים אותם כבני חורין שירדו מנכסיהם, ועניים כפחותים שבהם, וכן ס"ל לתנא דמתני' שאמר שהכל לפי המבייש והמתבייש.

כוונה בבושת – נתכוון לבייש את הקטן ובייש את הגדול נותן לגדול דמי בושתו של קטן, ואם נתכוון לעבד ובייש בן חורין נותן לבן חורין דמי בושתו של עבד. אם הכונה לגדול וקטן בנכסים א"כ מתני' כר"י שהגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, ומה שאמר ר"י שאין לעבדים בושת היינו שלא משלם להם, אבל שמיין לבן חורין מה שהיה ראוי לשלם לעבד, ואם הכונה גדול ממש וקטן ממש, א"כ אתיא אף לר"מ ואיירי בגיל דמיכלמו ליה ומיכלם, ולר"ש כל שנתכוון לזה ובייש את זה פטור (כמו לגבי רוצח).

פ"ו: **המבייש את הערום** חייב, והיינו כשהוא ערום מחמת הרוח והמבייש הוסיף להגביה הבגדים יותר, (אבל ערום סתמא אינו בר בושת), ואינו דומה המבייש לבוש למבייש ערום. והמבייש בבית המרחץ חייב, והיינו על גב הנהר (אבל בית המרחץ אינו בר בושת) ואינו דומה המבייש בבית המרחץ למבייש בשוק.

המבייש את הישן חייב, ורבי אבא בר ממל מסתפק היכא שביישו ומת, לרב זביד צדדי הספק הם אם חיוב בושת הוא משום כיסופא או משום זילותא, ולרב פפא הספק הוא אם חיוב בושת הוא משום בושת שלו או בושת המשפחה.

בושת בחרש שוטה וקטן - חרש וקטן יש להם בושת, וקטן היינו בשיעור דמיכלמו ליה ומיכלם, ושוטה אין לו בושת.

בושת בסומא - לר"י סומא אין לו בושת (ופטור מגלות ור"מ מחיב, ופטור ממלקות ומיתת ב"ד), ובברייתא אחרת מבואר שפטור לר"י מכל הדינים שבתורה, ובברייתא אחרת מבואר שפטור לר"י מכל המצוות שבתורה, והגמ' (פ"ו.) אומרת שאפשר לפרש דברי ר"י שאם בייש פטור, אבל מי שביישו חייב. ולתנא דמתני' סומא חייב וחייבים לו.

פ"ג. גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה.

כמה דיני חובל

אדם המזיק משלם נזק צער רפוי שבת ובושת ומשלם דמי ולדות, ושור המזיק פטור מכל אלו.

קלב"מ בחיוב חמשה דברים - המכה אביו ואמו ולא עשה בהם חבורה, או החובל בחבירו ביוה"כ, חייב בחמשה דברים. ואם עשה באביו ואמו חבורה, או שחבל בחבירו בשבת פטור מכולם, מפני שמתחייב בנפשו.

החובל בעבד עברי חייב בחמשה דברים, ואם הוא שלו פטור משבת, ובעבד כנעני חייב בחמשה דברים, ולר"י אין לעבדים בושת, ואם חבל בעבד כנעני שלו פטור לגמרי.

חש"ו פגיעתם רעה החובל בהם חייב והם שחבלו באחרים פטורים.

עבד ואשה החובל בהם חייב, ואם חבלו באחרים פטורים, אבל משלמים אחר גירושין ושחרור.

פ"ז: החובל בבת קטנה של אחרים לריוח זוכה האב אף בדמי הפגיעה אם הפחיתה משווייה, ולרב ולר"ל אין האב זוכה בתשלומי החבלה, דלא זיכתה תורה לאב אלא שבח נעורים, אבל שבת משלם לאב כיון שמעשי ידיה עד שעת בגרות של אביה. והא דאיתא בברייתא שהחובל בבתו הקטנה פטור, ואחרים שחבלו בה חייבים לאביה, י"ל דאירי בחיוב שבת. ואם אינה סמוכה על שולחנה נותן לה את השבת, דאף למ"ד יכול הרב לומר לעבד עשה עימי ואיני זנך, זה אינו אלא בעבד כנעני שיכול לחזור בלילה על הפתחים, אבל בעבד עברי וכ"ש בבתו אינו יכול לומר עשה עימי ואיני זנך, ומ"מ ההעדפה ממזונותיה של האב.

החובל בבניו אם הם סמוכים על שולחנה פטור, ואם אינם סמוכים על שולחנה או שאחרים חבלו בבניו, גדול יתן לו מיד ובקטן יעשה סגולה (י"א ס"ת וי"א דקל), דאין האב מקפיד אלא בדבר שהוא חסר מחמתו ולא על רווח מעלמא שיש להם צער בו (אבל מציאה שאין להם צער מקפיד).

פ"ח. עבד וגר פסולים למלכות דאינו מ"קרב אחיך". ולעדות עבד פסול, ואף דליכא למילף בצד השווה מאשה וקטן, שכן אינם איש, ולא מגזלן שכן מעשיו גרמו לו, אלא לומדים מגזלן וחדא מהנך, וי"א שלומדים מ"לא יומתו אבות על בנים" לא יומתו על פי אבות שאין בניהם מתייחסים אחריהם, (וגר יש לו חיים למטה).

דין בעלות הבעל והאשה בנכסי מילוג ובכתובה

פ"ח: אשה שכתבה נכסי מילוג שלה לבנה, לרב ירמיה בר אבא זכה בהם הבן ולא הבעל, דתנן הכותב נכסיו לבנו מהיום ולאחר מותו, אם האב מכר חלה המכירה עד שימותו, ואם הבן מכר קנה הלוקח לאחר מיתת האב, ודיק רבי ירמיה דאפי' היכא שמת הבן בחיי האב קנה הלוקח לאחר מיתת האב, וכשפית ר"ל, (וטעמו משום דקנין פירות שהם קניינים לאב לאו כקנין הגוף, אבל לריוח"ח אם מת הבן לפני האב שלא הגיעו הנכסים לרשות הבן לא קנה הלוקח, דקנין פירות כקנין הגוף, ולא דיידיה מכר). ולשמואל אין משם ראיה, וטעמא דשמואל לרב יוסף שאני כותב נכסיו לבנו שהוא ראוי ליורשו, ולאביי שאני אשה שאינה יכולה למכור כתקנת אושא וכדלהן.

מכירת נכסי מילוג - באושה התקינה שאשה שמכרה נכסי מילוג בחיי בעלה, הבעל מוציא מיד הלוקחות.

פ"ט. עדים שזממו להפסיד לאשה כתובתה - המעידים שפלוגי גירש את אשתו ונתן לה כתובתה, ונמצאת תחתיו ומשמשתו, ונמצאו זוממים, משלמים רק טובת הנאה דכתובתה, והיינו שמחיר הכתובה נמדד שיתכן שהיא תתאלמן או תתגרש, ומאידיך יתכן שהיא תמות והוא ירשנה.

אשה המוכרת כתובתה בטובת הנאה הרי הדמים הם שלה, ואין הבעל קונה בהם קרקע ואוכל פירות, דלא תינקו לו רבנן אלא פירא ולא פירא דפירא. ואף לר"מ דאמרו אסור לאדם שישהה את אשתו אפי' עשה אתה בלא כתובה יכולה למכור כתובתה, דטעמא דר"מ הוא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, ואף כשמכרה אינה קלה בעיניו להוציאה.

אשה שהזיקה פטורה מלשלם עד לאחר שתתגרש, ואין אומרים שתמכור כתובתה בטובת הנאה ותשלם לניזק, משום שודאי תמחול על הכתובה לבעלה, ושמואל סובר שהמוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול, ואין אנו רוצים להפסיד את הלוקח בידיים, ואף אם תמכור את הכתובה לניזק כיון שודאי תמחול לבעל אין לנו להטריח את ב"ד בחינם. ואם הזיקה את הבעל עצמו מ"מ אינה משלמת לו את הכתובה, משום שאסור לאדם שישהה את אשתו בלא כתובה, אבל מה שצריכה לשלם לו לאחר הגירושין אינו בכלל התקנה, דאירי שכתובה דאורייתא שלה מרובה מהחבלה, ולא ירצה להפסיד את המותר, אמנם אם התוספת כתובה מרובה מהחבלה, צריכה למכור לבעלה את המותר.

פ"ט: המוכרת כתובתה לבעלה או לאחרים לא הפסידה כתובת בנין דיכרין, דזווי הוא דאנסוה.

יציאת עבדי מילוג בשן ועין - אם הבעל הוציא להם שן או עין אינם יוצאים לחרות, ואם האשה הוציאה בהם שן או עין לברייתא אחת יוצאים לחרות, ולברייתא אחרת אינם יוצאים לחרות. הגמ' אומרת שאין הכרח לבאר שנחלקו בתקנת אושא ולתקנת אושא אלים שעבוד הבעל וס"ל קנין פירות כקנין הגוף, ד"ל דלכו"ע הבעל מוציא מיד הלוקחות, והברייתא שאומרת שיוצאים בשן ועין ע"י האשה נשנתה קודם תקנת אושא, או ששניהם נשנו אחר תקנת אושא, וס"ל כרבא דהקדש חמץ ושחרור מפיקעים מידי שעבוד, ונחלקו אם האלימו רבנן את שעבוד הבעל, או שלכו"ע ליתא לתקנת אושא ונחלקו אם קנין פירות כקנין הגוף.

צ: קנין גוף ופירות בעבד - המוכר עבדו לאחר ע"מ שישמשנו ל' יום, לר"מ רק הראשון נקרא אדון לדין יום או יומיים שאם הכהו ומת רק אחרי יום או יומיים אינו נהרג, אבל השני נהרג אפי' אם העבד מת אחרי ג' שנים, דס"ל קנין פירות שיש לראשון כקנין הגוף. ולר"י רק השני נקרא אדון, דקנין פירות לאו כקנין הגוף. ולרבי יוסי שניהם אינם נהרגים דספק נפשות להקל, ולר"א שניהם נהרגים דבעינן "כספו" המיוחד לו, והא דתניא דאיש ואשה שמכרו בנכסי מילוג לא עשו ולא כלום היינו כר"א, וכן עבד של שני שותפין או חצי עבד וחצי בן חורין אינם יוצאים בראשי אברים היינו כר"א.

צ: אם עד נעשה דיין - סנהדרין שראו אחד שהרג לר"ט מקצתם יהיו עדים ומקצתם דיינים, ולר"ע עד אינו נעשה דיין, ולרבי יהודה הנשיא לתירוץ קמא בגמ' אם ראו את המעשה בלילה יכולים שניהם להיות דיינים.

אומד ברציחה - לשמעון התימני אם אבדה האבן שהרג בה אין הרוצח נהרג, מפני שבי"ד לא יכולים לאמוד אם יש בה כדי להמית, ולר"ע די באומד של העדים.

דין שור שהמית והזיק - שור תם שהמית ואח"כ הזיק, השור נהרג ואינו חייב על הנזק, ומועד דנים ומחייבים אותו על הנזקין ואח"כ על המיתה, ואם דנו אותו על המיתה לשמעון התימני א"א לדונו על הנזקין, כיון שהורגים את השור מיד, וא"א לאומדו אם יכול להמית, וכן לר"ע אם בעל השור ברח אחרי שנתקבלה העדות, דנים אותו דיני ממונות, ומשתלם מהדמים המתקבלים על חרישת השור, אמנם בתם אינו משתלם מזה, דלא חשיב מגופו אלא מעליה.

צ"א. אומד לנזקין - כמו שלגבי מיתה אומדים אם יש בזה כדי להמית, כך גם בנזקין אומדים אם יש בזה כדי להזיק, וכגון בבור טפח אם אין בו כדי להזיק פטור, וכן המזיק את חבירו נותן לו רפוי ושבת עד שיתרפא לפי השיעור שאמזוהו כמה הניזק אמור להנזק וכמה החפץ ראוי להזיק, ואף אם אח"כ נחלה יותר אינו משלם יותר, וכן אם הבריא מוקדם יותר נותנים לו כפי שאמזוהו, דמשמים ריחמו עליו.

הכה את עבדו על עינו וסימאו, או שהכהו על אזנו וחרשו, יוצא העבד לחרות, אבל אם הכהו כנגד עינו או כנגד אזנו אינו יוצא לחרות, דאמרין דאיהו דאבעית אנפשיה, והמבעית את חבירו כגון שתקע באזנו וחרשו פטור מדיני אדם וחייב דיני שמים, ואם אחזו ותקע באזנו וחרשו חייב.

כמה חייב המבייש – הרוקק בחבירו ופגע בו הרוק חייב ד' מאות זוז, אבל אם פגע הרוק בבגדו פטור, שהרי שנינו שהמבייש בדברים פטור. והתוקע חייב סלע ולר"ה ג' מנה צורי, והסוטר חייב מאתים זוז, ואם סטרו על גב ידו חייב ד' מאות זוז, ואם צרם באזנו או תלש בשעריו או רקק ופגע בו הרוק או שהסיר ממנו את בגדו או שפרע ראש אשה בשוק חייב ד' מאות זוז.

נותנים למבייש זמן לשלם בושת, ודווקא בושת דלא חסריה ממונא, אבל חבלה דחסריה ממונא אין נותנים זמן. השיעורים הנ"ל לת"ק הם **לפי כבודו** של המתבייש, והיינו לקולא שיש מתבייש שמשלמים לו פחות. ולר"ע אפי' לעניים נותנים שיעור זה, מפני שהם בני אברהם יצחק ויעקב.

ומעשה באחד שפרע ראש אשה וחייבו ר"ע ד' מאות זוז, והמתין שתעמוד בפתח חצרה ושבר כד בפניה, וגילתה את ראשה כדי לקחת מהשמן, וטען המבייש שא"כ א"צ לתת לה ד' מאות זוז, ואמר לו ר"ע שזה אינו טענה, שהרי מותר לה לבייש את עצמה, ומ"מ אחרים שביישוה חייבים, ואפי' בחבלה שאין ראשי לחבול בעצמו, אחרים שחבלו בו חייבים.

צ"א: והא דאמרין שאין אדם רשאי **לחבול בעצמו**, אין דין זה מוסכם, אלא איכא למ"ד שאדם רשאי לחבול בעצמו, וכמבואר בברייתא שאם נשבע להרע לעצמו ולא הרע חייב קרבן, דכתיב "להרע או להיטיב" מה הרעה רשות אף הטבה רשות.

והתנא דס"ל שאין אדם רשאי לחבול בעצמו הוא ר"א הכפר, דס"ל שזניור נקרא חוטא מפני שציער עצמו מן היין. אבל רבי אלעזר דס"ל שההורג עצמו יענש, ו"ל דקטלא שאני. ומה שאמר שהמקדע על המת יותר מדאי עובר משום בל תשחית, י"ל שזה דווקא בבגדים שזה פסידא דלא הדר.

המזיק את חבירו, אין המזיק יכול לטעון שהניזק הרשה לו להזיקו, אמנם בשור העומד להריגה או אילן של אשירה או שהוא נוטה להריגה העומד לקציצה, וטוען הבעלים שהוא רצה לקיים את המצוה, אין יכול לחייבו י' זהובים שחייב ר"ג מי שכסה דם במקום חבירו.

קציצת עץ מאכל – דקל הטוען קב פירות אסור לקוצצו, וזבית שהוא חשוב אפי' ברובע אסור לקוצצו, ואם העץ מעולה בדמים לבנין מותר, וכן אילן סרק מותר לקוצצו, ושמואל ורב חסדא הורו לאריס שלהם לקצוץ דקלים שגדלו בתוך הגפן.

מחילה על החבלה – החובל בחבירו אע"פ ששילם ואע"פ שהביא כל אילי נביות שבעולם, אינו נמחל לו עד שייבש ממנו, ואם לא מחל לו הוא נקרא אכזרי.

אבימלך ושרה – אבימלך נצטווה להחזיר את שרה אפי' אינה אשת נביא, והא דכתיב "כי נביא הוא" היינו שהנביא לימד שאנסנאי הבא לעיר אין שואלים אותו על עסקי אכילה ושתיה ולא על עסקי אשתו, וכן נהגה על שהיה לו ללמוד ולא למד. ונענשו הזכרים שנעצרו משכבת זרע, והנקבות משכבת זרע ומלהוליד, ובברייתא איתא שנעצרו הזכרים והנקבות גם מקטנים, ולרבינא גם בפי הטבעת נעצרו.

מנא הא מילתא דאמרי אינשי

כל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה. המונכש שדהו מוקצים מנכש עמום גם כרוב כלומר שכיני הרשע עונשים עמו.

כל מ' שנה שהיו ישראל במדבר היו עצמות יהודה מגולגלים בארון, עד שבא משה וביקש רחמים, והוסיף לבקש רחמים שיכניסוהו למתיבתא דרקיעא, ושידע לשאת ולתת עם החכמים, ושתעלה לו השמעתתא אליבא דהלכתא.

בתר עניא אזלא עניותא.

צ"ב: טוב לאכול בבוקר.

מי שקוראים לו חמור שישים אוכף על גבו.

מי שיש בו דבר גנאי שיקדים לאומרו לחבירו.

האזו הולך כפוף ועיניו למרחוק, כלומר לא יתבייש אדם מחמת ענותנותו לשאול מה שנצרך לו.

השומע חבירו אוכל והוא אינו אוכל באים עליו מכאובים.

אע"פ שהיין מהאזון מחזיקים טובה למוזג.

רעב אוכל כל דבר שיתנו לו.

המחובר לטמא טמא והמחובר לטהור טהור.

הקורא לחבירו ואינו עונה ידחהו.

אין אדם רוצה להכנס בסכנת נזק אלא אם חבירו משתתף עמו.

הנחשב גדול בקטנותו נחשב קטן בזקנותו.

צ"ג: המתחבר לעשיר מתערר.

המוסר דין על חבירו ויכול לתובעו בדין הוא נענש תחילה, ואוי לו לצועק יותר מהנצצע.

לעולם אל תהיה קללת הדיוט קלה בעיניך.

לעולם יהיה אדם מן הנרדפים ולא מן הרודפים.

האומר לחבירו שזיק לו כממונו והזיק חייב, ואם אמר ע"מ לפטור פטור, ואם הביא לו ע"מ לשמור חייב, וכן בהכאה או פציעה, אבל בראשי אברים אף בע"מ לפטור חייב משום פגם משפחה, וי"א משום שאין אדם מוחל על ראשי אברים שלו, וי"א משום שיש הן שהוא כלאו.

הנותן מעות לשמור ע"מ לחלקם לעניים פטור בפשיעה, ואם המעות קצובות לעניים חייב.

הגזול עצים:

אם שינוי במקומו עומד

צ"ג: שינוי החוזר לברייתו בגזילה – איתא במתני' שהגזול עצים ועשאן כלים או צמר ועשאן בגדים משלם כשעת הגזילה. וכן אם שיפה את העצים או סיתת את האבנים וכדו' מבואר בברייתא שמשלם כשעת הגזילה. לאבי מתני' איירי בשינוי החוזר כגון עצים משופים שעשאן כלים, דאינו שינוי אלא מדרבנן, וכ"ש באבנים וסיתתם שהוא שינוי דאורייתא, ותנא דברייתא לא נקט אלא שינוי דאורייתא. ולרב אשי אף מתני' איירי בשינוי שאינו חוזר.

ליבון – לאבי נחלקו בזה ר"ש ורבנן (אם מצטרף לראשית הגז). ולרבא אף לר"ש יפוצץ בלא סירוק אינו שינוי, ולרבי חייא בר אבין דווקא בכבריה כברויי הוי שינוי. והא דמציינו שר"ש אם צבע את הצמר מצטרף לראשית הגז, וא"כ כ"ש שליבון לא הוי שינוי, צ"ל דתרי תנאי אליבא דר"ש, או שצבע קל מליבון מפני שיכול להעבירו ע"י צפון, ורק בקלא אילן הוי שינוי.

אלו תנאים ס"ל שינוי במקומו עומד –

לאבי ב"ש ס"ל שינוי במקומו עומד, ואתנן נשאר באיסורו אע"פ שנשתנה, (וב"ה מתירים). וכן ס"ל לראבי"י לגבי ברכה על חלה סולת גזולה שאפאה, וכן ס"ל לרשב"א שיכול הגזול להחזיר גזילה אע"פ שכחשה, (ומ"מ אם השביחה נוטל שבחו משום תקנת השבים), וכן ס"ל לרבי ישמעאל שיכול להפריש פאה אפי' מן העיסה (ולת"ק יכול להפריש עד אחר מירוח, ומעשר לפני שמפריש), וכל הני תנאים ס"ל שלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה.

לרבא אין ראה מהתנאים הללו דס"ל שינוי במקומו עומד, דשאני צבע שיכול להעבירו ע"י צפון, ושאני אתנן שאיסורו לגבוה, ושאני ברכה שהיא מצוה הבאה בעבירה, ושאני פאה דכתיב ביה "תעזוב" יתירא, וא"א ללמוד משם דאיצטרך לפטור ממעשר במפקיר כרמו והשכים בבוקר ובצרו, (אבל בפרט ובעוללות בשכחה ופאה חייב).

לשמואל אין שמין כחש לא לגנב ולא לגזלן אלא משלמים בהמה מעליא, דשינוי קונה, (ולנזקין שמין).

צ"ד: שיטת רבי יוחנן שמדאורייתא שינוי אינו קונה, והגמ' מביאה שכוונת רבי יוחנן דווקא בשינוי החוזר לברייתו.

תקנת השבים – מעשה באחד שביקש לעשות תשובה, ואמרה לו אשתו שאפי' אבנט אחד אינו שלו, ונמנע ולא עשה תשובה, באותה שעה תיקנו שגולגלים ומלי ברביית שמחזירים לא יקבלו מהם. ואמנם הם עצמם צריכים להחזיר כדי לצאת ידי שמים. ואם הגזילה קיימת מקבלים מהם, אמנם קורה שקבעה בבנין כיון שיש הפסד להוציאה הוי כאין גזילה קיימת. והא דתנן שהורעים והמוכסים תשובתם קשה ומחזירים למכירים, ואם אינם מכירים יעשו בהם צרכי ציבור, איירי קודם התקנה, או כשהגזילה קיימת.

הניח להם אביהם מעות של ריבית אע"פ שיודעים שהם של רבית אינם חייבים להחזיר, אמנם דבר המסוים חייבים להחזיר מפני כבוד אביהם, והיינו אם עשה תשובה ולא הספיק להחזיר בעצמו עד שמת, דאל"כ אינם חייבים בכבודו.

צ"ה: מה לא גובים ממשועבדים – הגזול שדה מחבירו ומכרה לאחר והשביחה הלוקח, וגבה הנגזל את הקרקע, גובה הלוקח את הקרן מנכסים משועבדים, ואם הלוקח ידע שקרקע אינה נגזלת, לר"מ גובה הנגזל גם את השבח משום קנס, וחוזר הלוקח וגובה את השבח מנכסים בני חורין. וכן המקבל עליו לזון את הבן או הבת של אשתו גובה מבני חורין, ושטר חוב או כתובת אשה שאין בהם אחריות, לר"מ דאחריות לאו טעות סופר אינו גובה מבני חורין.

שבת גזילה

הגזול רחל וגזזה או פרה וילדה - לר"מ משלם אותה ואת גיזותיה ואת ולדותיה, ולר"י הגזילה חוזרת בעיניה, ולר"ש משלם כפי שויה בשעת הגזילה.

ביאור שיטת ר"מ - ר"מ ס"ל ששינוי קונה, ומ"מ קונסים את הגזולן שלא יקבל את השבח, ובשווג לא קנים ר"מ. ועל כן הגזול רחל וגזזה או פרה וילדה משלם אותה ואת גיזותיה ואת וולדותיה, שאף דסבר ר"מ שינוי קונה, ונ"מ שאם כחשה משלם כשעת הגזילה, מ"מ השבח אינו שלו, דקנים ר"מ, ולפי זה אין חילוק בין עבדים לבהמה, ומה שאמר ר"מ שבעבדים והזקינו אומר לו הרי שלך לפניך, משום דעבדא כמקרקעי, היינו לדבריהם דרבנן דס"ל שמשלם כשעת הגזילה (וס"ל עבדא כמטלטלי דמי), ולרב שיטת ר"מ דבין בבהמה בין בעבדים משלם כשעת הגזילה, ולרבנן בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך. וה"ה בנותן צמר לצבע לצבוע על אדום וצבעו שחור, א"צ לשלם אלא דמי צמרו ולא את השבח, מפני שקנה את הצמר בשינוי, ואיירי בצבעו שחור בשווג, דלא קנים ר"מ בשווג, אבל במזיד צריך לתת לו דמי צמרו ושבח.

צ"ה: ביאור מחלוקת ר"י ור"ש - לרב זביד נחלקו למי שייך השבח שע"ג הגזילה, ולרב פפא נחלקו אם הכל של הגזולן או רק למחצה שליש ורביעי, ותניא כותיה דרב פפא, ונוטל הגזולן את השבח בדמים ולא בגוף הפרה על פי תוס', וכמו שהבכור נותן לפשוט דמים כפי מה שהשביחו הנכסים קודם חלוקה, שהיא אין הבכור נוטל בשבח פי שניים, וכן בעל חוב שטורף קרקע נותן ללקוחות את השבח בדמים, (והיינו כשהחוב הוא כשווי הקרקע בלא השבח, אבל אם החוב הוא יותר משווי הקרקע גובה המלה אפי' שבח המגיע לכתפים. וכל זה למ"ד שהלוקח לא יכול לסלק את המלוה בנעוה, אבל למ"ד שיכול לסלקו במעות, יכול לתבוע ממנו קרקע בשיעור השבח, אא"כ עשה לו הקרקע אפותיקי). וכן בעל חוב שטורף קרקע מיתומים עבור חוב אביהם, שהרי אין לו כלום במה שהשביחו הנכסים לאחר המיתה.

צ"ו - גזלן שהשביח ומכר או הוריש את הגזילה, קנו הלוקח או היורש רק את השבח למחצה שליש ולרביעי, או הכל ומפני תקנת השבים.

לוקח שהשביח זוכה בשבח למחצה שליש ורביעי וכר"ש, דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו.

עכו"ם שהשביח אינו זוכה בשבח, ואם מכר את הגזילה לישראל ג"כ אינו זוכה בשבח, ואם גזלה ישראל ומכר ועכו"ם חזרו העכו"ם ומכרה לישראל הגמ' מסתפקת אם הישראל האחרון זוכה בשבח, תיקו.

מה נחשב שינוי

דקל שהעבירוהו לקרקע אחרת לא קנאו, דעדיין שמו דקל, וכן אם חתכו לא קנאו דעדיין שמו גובי דדיקלא, אבל אם עשה ממנו קורות הוי שינוי, אך קורות גדולות שעשאו קטנות אינו שינוי, אא"כ עשאו קצוצייתא - קרשים.

לולב שעשאו הוצי' שחתיך את העלים מהשדרה קנאו, וכן אם עשה מההוצי' חופיא - מטאטא, והוי שינוי שאינו חזר, אבל חופיא שעשאו שרשורא לא קנה, דהוי שינוי החוזר. והגמ' מסתפקת מה הדין בנחלקה התימות, ל"ל"ק לא נפסל הלולב אלא בניטלה ולא בנחלקה, ול"ב ה"ה בנחלה וממילא קנה בשינוי.

צ"ו: עפר שעשאו לבינה לא קנאו דהוי שינוי החוזר, אבל לבינה שעשאה עפר קנה, דאף אם יעשה לבינה פנים חדשות באו לכאן. וכן הדין בנסכא זוזוי. והגזול זוזים שחורים ועשאו חדשים לא קנה מפני סוספס לחזור ליושנם, אבל חדשים שהשחירם קנה.

גזל **טלה ונעשה איל** עגל ונעשה שור הוי שינוי וקנאו, ואם טבח ומכר אינו מתחייב ד' ה'.

רבא קנס גזלן קבוע שיתן חלק ממה שהשביח את הקרקע שלו ע"י המחרשה שגנב.

גזל בהמה והזקינה או עבדים והזקינה לת"ק משלם כשעת הגזילה, ולרב פפא הוא הדין בהכחישו כחש דלא הדר. ולר"מ בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך דעבדא כמקרקעי דמי. ולרב השיטות הפוכות, והלכה שיכול לומר בעבדים הרי שלך לפניך.

המחליף פרה בחמור או המוכר שפחתו וילדו הפרה או השפחה, אם המוכר טוען ברי שברשותו ילדה והלוקח שותק זכה המוכר בולד, ואם שניהם שמו יחלוקו, ואם שניהם ברי לר"מ ישבע המוכר שברשותו ילדה, דבכל מקום השבועה מוטלת על הנתבע, ולחכמים אין נשבעים לא על העבדים ולא על הקרקעות.

צ"ז: התוקף עבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור, ולמ"ד עבדא כמקרקעי דמי אינו פטור אלא שלא בשעת מלאכה, דניחא ליה דלא ליסתרי עבדיה, וכמו שהדר בחצר חבירו דלא קיימא לאדרא שלא מדעתו א"צ להעלות לו שכר. ואמנם מלה אסור לו להשתמש בעבד או בית של הלוה משום דמחוי כרביית.

התוקף ספינתו של חבירו ועשה בה מלאכה - אם היא עומדת להשכרה יכול הבעלים לתבוע על שכרה או את הפחת, ואם אינה עומדת להשכרה אין לו אלא פחת, ולאב"א אף בעומדת להשכרה אם נחת לה אדעתא דגולונתא אין לו אלא פחת.

דין מטבע שנפסל

גזילה - גזל מטבע ונסדק משלם כשעת הגזילה, אבל אם הוא נפסל אומר לו הרי שלך לפניך. לרב הונא איירי אף בפסלתו המלכות, אבל לרב יהודה אם פסלתו מלכות הוי כנסדק דמינכר הזיקא, ואיירי רק בפסלתו מדינה זו ויוצא במדינה אחרת.

צ"ז: בהלואה - המלוה את חבירו על המטבע ונפסל המטבע לרב צריך לתת לו מטבע היוצא, ולשמואל יכול לומר לו שיוציאה במישן, ואמר רב נחמן שמסתבר שזה דווקא כשצריך ללכת לשם.

בחילול מעשר שני - רבא שואל על רב נחמן מהא דתניא שאין מחללים על מעות שאינם יוצאות, ומדייק רבא שדווקא על מעות של מלכים הראשונים אין מחללים, אבל של מלכים האחרונים מחללים אע"פ שאינם יוצאים, ואמר רב נחמן שזה נכון אם המלכויות אינם מקפידות זו על זו, ודברי שמואל הם כשהלכויות מקפידות, אמנם יכול להצניע את המטבע ולא יחפשו אחריו. והא דאין מחללים על מעות של א"י בבבל אע"פ שעתיד לעלות לא"י משום דאיירי כשהמלכויות מקפידות זו על זו, אמנם על של בבל בבבל מחללים, מפני שיכול לקנות בהמה ולהעלותה לירושלים, וכל זה בזמן שיד אומות העולם תקיפה על עצמם, אבל בזמן שיד ישראל תקיפה התקינה שיהיו כל המעות יוצאות בירושלים.

איזהו מטבע של ירושלים דוד ושלמה מצד אחד וירושלים עיר הקודש מצד אחר, ומטבע של אברהם אבינו זקן וזקינה מצד אחד ורחוב ובתולה מצד אחר.

דין הלוה מטבע והוסיפו עליו - לרב חסדא צריך להחזיר לו מטבע היוצא באותה שעה, ואפי' הפרש גדול, והיינו כשהפירות זולים יותר מחמת ירידת השער, אבל אם הפירות זולים יותר מחמת הגדלת המטבע מנכס לו.

דין מזיק בגרמא

צ"ח: הזורק מטבע של חבירו לים הגדול פטור (ואף שא"א לחלל מעשר על מעות אלו, שאני התם כתיב "וצרת הכסף בידך" וליכא), אמנם אם המים עכורים שאינו יכול לראותו חייב, וכן אם נטלו בידו וזרקו הוי גזלן וחייב.

מזיק מטבע - השף מטבע של חבירו ע"י קורנס והחליק את הצורה פטור, אבל אם שף בשופינא וחסרה חייב.

חרשו או סימאו - הכהו על אזנו וסמאו או על אזנו וחרשו חייב, (ושאני ממשבע ששפו, דס"ל שא"א לחרישה בלא טיפת דם, והמחרש לאביו נהרג), אבל אם הכהו כנגד עינו ואינו רואה או כנגד אזנו ואינו שומע פטור.

הצורם אוזן פרתו של חבירו, והעושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת, פטור מדיני אדם וחייב דיניי שמים.

צ"ח: השורף שטרותיו של חבירו פטור, אע"פ שמאומין לו כמה היה כתוב בהם פטור, ואם יש עדים יכתבו לו שטר אחר. ולרב דימי דין זה תלוי במחלוקת ר"ש ורבנן אם דבר הגורם לממון כממון דמי או לא, ולרב הונא בריה דרבי יהושע אף לר"ש לא הוי ממון אלא דבר שעיקרו ממון, כגון גזל חמץ ועבר עליו הפסח, (ובמועד פטור מפני שהכל מצויים לבערו) אבל דבר שאין עיקרו ממון אף לר"ש פטור, אלא דין שורף שטר תלוי דינא דגרמי.

מתי יכול לומר הרי שלך לפניך

גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך.

שור שהמית עד שלא נגמר דינו יכול למוכרו או להקדישו ואם שחטו בשרו מותר, ואם החזירו השומר לבעליו מוחזר, אבל אחר שנגמר דינו אינו מכור ואינו מוקדש ואם שחטו בשרו אסור ואין השומר יכול להחזירו לבעלים, ולרבא"י יכול השומר להחזירו לבעלים. רבה מנאר שלכו"ע אפשר לומר באיסורי הנאה הרי שלך לפניך, והמחלוקת היא אם יכולים לגמור את דינו של השור גם שלא בפניו, וממילא אין שום תביעה על השומר, או שאין גומרין דינו של שור שלא בפניו, וממילא חייב כי הבעלים טוען שהיה מבריחו לאגמא.

גזל בהמה ונעבדה בה עבירה או שנפסלה מע"ג המזבח או שהיא יוצאה ליסקל אומר לו הרי שלך לפניך דסתם בהמות לאו למזבח קיימי.

גזל פירות והרקיבו מקצתם או יין והחמיץ או תרומה ונטמאת, אומר לו הרי שלך לפניך, אבל אם הרקיבו כל הפירות משלם כשעת הגזילה.

אם אומן קונה בשבח כלי

הנותן לאומן לתקן וקלקל חייב. לרב אסי היינו כשנתן לחרש כלי לנעוץ בו מסמר ונעץ בו מסמר ושיברו, אבל אם נתן להם עצים לעשות מהם כלי ושיבר את הכלי פטור, דאומן קונה בשבח כלי. והגמ' מסיקה שאין לדבריו לא קושיא ולא ראייה ממתני'.

צ"ט: הנותן צמר לצבע והקדיחו יורה נותן לו דמי צמרו, והיינו כשהקדיחו בשעת נפילה דליכא שבחא, או כשהסמנים של בעל הבית, שנותן לו דמי צמר וסמנים, אבל השיבח, והסמנים של האומן, לרב אסי פטור דאומן קונה בשבח כלי.

בל תלין באומן - הנותן סליתו לאומן וגמרה והודיע לבעלים, אם הטלית בידו אינו עובר משום בל תלין אפי' עשרה ימים, ואם נתן את הטלית לבעלים אפי' אם נתנה בחצי היום עובר בשקיעת החמה. ואי נימא דאומן קונה בשבח כלי אינו עובר בבל תלין דהוי כמכירה, ורק באומן שאין בו שבח עובר. וקבלנות עובר בה משום בל תלין.

המקדש אשה בשכר מלאכה

אשה שאמרה עשה לי שירים וטבעות ואקדש אני לך לר"מ מקודשת מזמן שהגיעו לידה, ולחכמים אינה מקודשת עד שיביא לה מזמן אחר.

ביאור מחלוקתם - אם ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף והמקדש במלוה אינה מקודשת, ו"ל שנחלקו אם אומן קונה בשבח כלי או לא. אך ו"ל שלכו"ע אין אומן קונה בשבח כלי, ונחלקו אם ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף. או שלכו"ע ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף ונחלקו במקדש במלוה. או שאיירי בחוסוף לה נופך משלו, ונחלקו אם המקדש במלוה ופרוטה דעתה על הפרוטה לא על המלוה.

צ"ט: המקדש בשכר מלאכה פשוטה עמה אינה מקודשת, והמקדש בשכר שיעשה עמה לת"ק מקודשת דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, ולרבי נתן אף בזה אינה מקודשת דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף והוי מלוה. ולרבי יהודה הנשיא אם הוסיף נופך משלו מקודשת, דמלוה ופרוטה דעתה אפרוטה.

אומן או הדיוט שקלקל במלאכתו

טב אומן שקלקל לר"מ חייב לשלם בין היכא שעושה בשכר בין היכא שעושה בחינם מפני שעליו לדקדק במעשיו, וכדמצינו שמחייב ר"מ מי שנשברה כדו ולא סילקו. מפני שנתקל פושע, ולחכמים פטור מדיני אדם וחייב דיני שמים דנתקל (אנוס). אבל לרבנן אם הוא אומן פטור ואם הדיוט חייב, ואם נתן לו שכר בין אומן בין הדיוט חייב. וריו"ח מחייב אפי' באומן כטבחי ציפורי אם שחט בשכר, אבל בחינם פטור. וכן המוליק חייבים לטחון ולא לתתם ועשאו סובין או מורסן או קמח לנחתום ועשאו פת ניפולין אם נתן לו שכר חייב ואם לאו פטור.

רב הטרירף בהמה שהיה בה הגרמה בשחיטה ששחט בין הטבעות והטה את הסכין, דלחכמים צריך שישיר מלא החוט על פני כולה, ולרבי"ז על פני רובה, ופטור את השוחט מלשלם, ואמרו רב כהנא ורב אסי "עביד בך רב תרת", ולא היתה כוונתם שיש סתירה בפסקים, שהרי אסור לדיין לומר שהוא זיכה וחבריו חייבו, אלא כוונתם שהצילו מספק אסור ומספק גזל.

המראה דינר לשולחני ונמצא רע, אם הוא אומן גדול שטעה במטבע חדש שיצא לשוק פטור, (ורבי חייא שילם לפניו משורת הדין) ואומן רגיל או הדיוט חייבים.

ק: והודעת להם" זה בית חיימה תלמוד תורה, "את הדרך" גמילות חסדים, "ילכו בה" קבורה, "ואת המעשה" דין, "אשר יעשו" לפניו משורת הדין.

דינא דגרמי - רבי אלעזר אמר שר"מ מחייב דינא דגרמי, והיינו ר"מ לגבי מחיצת הכרם שנפרצה ואמרו בעל השדה פעמיים לבעל הכרם לגדור, ונתייאש ולא גדרה, נאסרה התבואה, ובעל הכרם חייב לשלם. אבל ממה שחייב ר"מ דין שטעה (ומה שעשה עשוי) אין ראייה, דאיירי שנטל ונתן ביד. וממה שנטל ר"מ את הצבע שצבע שחור במקום אדום אין ראייה, שהרי עשה בידים.

אומן ששינה ממה שהיה צריך לעשות

ק: הנותן צמר לצבע ונשרף הצמר ביורה שהרתחו יותר מדאי נותן לו דמי צמרו דליכא כלל בשח, ואם צבעו ככוונה בשיירי הצבע, ידו על התחנתו לכ"ע נותן לו שבח או יציאה הפחות שביניהם. ואם צבע את הצמר בצבע אחר, לר"מ נותן לו דמי צמרו דקני בשינוי, או שישלם שכרו ויקח את הצמר, ולר"י נותן לו שבח או יציאה הפחות שביניהם דקניס להאי דשינה שידו על התחנתו. והלכה כר"י.

ק: הנותן עצים לחרש לעשות מהם כסא ועשה מהם ספסל או איפכא, לר"מ נותן לו דמי עצים קנייה בשינוי, ולר"י נותן לו שבח או יציאה הפחות שביניהם, ואם עשה כעור במקום נאה גם לר"מ נותן לו שבח או יציאה הפחות שביניהם דקניס שלא שינה לא קנה וידו על התחנתו.

אם יש שבח סמנים ע"ג צמר

הגזול סמנים ועשה מהם צבע וצבע בהם קנאם בשינוי, ואם גזל סמנים שרויים וצבע בהם חייב לשלם את הסמנים שהפסידו, ואף אם יש שבח סמנים ע"ג צמר אינו יכול לומר לו שיקחם, דאינו יכול לעשות כן אלא ע"י צפון ואין זה השבח. ואם גזל צמר וסמנים מאותו אדם וצבע את הצמר בסמנים, אם הצמר התייקר הוי השבח, אם הצמר לא התייקר הדין תלוי, דאם יש שבח סמנים ע"ג צמר הוי השבח, ואם אין שבח סמנים ע"ג צמר לא הוי השבח, וכן נ"מ בספק זה אם צבע קוף ע"י הסמנים אי הוי השבח, וכן נ"מ אם קוף צבע צמר של אדם אחר ע"י הסמנים, דאם יש שבח סמנים ע"ג צמר יכול בעל הסמנים לתבוע אותם מבעל הצמר, אבל אם אין שבח סמנים ע"ג צמר אינו יכול לתבוע.

ומהא דתנן שבגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק אין ראייה, דשאני התם שאסרה תורה אכילה הנאה וצביעה, מדכתיב ג"פ ערלים. ומהא דתנן שבגד שצבעו בקליפי שביעית ידלק אין ראייה, דשאני התם דכתיב "תהיה".

ק"א: והא דתנן שרביעית שנבלעה בכסות אם כשמכבסים לא יוצא רביעית דם הבית טהור, ואי חזותא מילתא והרי נשאר חזותא דדם בבגד שא"א לטוחו, צ"ל דאיירי בדם תבוסה שיש ספק אם כל הרביעית יצאה בחייו או במותו, שאינו מטמא באוהל אלא מדרבנן. (ואם הדם נבלע בכלים שהיו בבית מעיקרא הבית טמא, ואם הכניס את הכלים אחרי שנבלע הדם הבית טהור).

דיני שביעית

קדושת שביעית בעצים - ספחיו סטיס וקוצה יש להם ולדמיהם שביעית וביעור, ועלי קנים וגופנים שלקטם בשדה, אם לקטם לאכילה יש בהם קדושת שביעית, אבל אם לקטם לעצים אין בהם קדושת שביעית, דאמר קרא "לכם לאכלה" דומיא דלאכלה שהנאתו וביעורו שווה, ואף שעצים דמשחן הנאתם וביעורם שווה, סתם עצים להסקה הם עומדים ולא חלה עליהם קדושה, אבל סטיס וקוצה שסתמם לצביעה חלה עליהם קדושה.

ק"ב: נתינת פירות שביעית למשרה וכבושה - לרבנן אסור דכתיב "לאכלה", ומ"לכם" דורשים להתייר דבר שהנאתו וביעורו שווה, ואלו הנאתם אחר ביעורם. ורבי יוסי מתייר דאמר קרא לכם לכל צרכיכם, ודריש לאכלה ולא למלוגמא רפואה. וכן דורשים לאכלה ולא לזילוף ולא לעשות ממנה אפיקטיוזין להקיא.

גבית חוב מן העכו"ם לפני אידיהם - לרבי יהושע בן קרחה מלוה על פה מותר מפני שהוא כמציל מידם ולרבנן אסור, אבל מלוה בשטר אסור לכ"ע, והלכה כרבי יהושע בן קרחה.

כל המשנה ידו על התחנתו וכל החזרו בידו על התחנתו.

מחלוקת א"כ סתם הלכה כסתם, לרב הונא דווקא באותה מסכת, אבל ממבא קמא לבבא מציעא לא, ולרב יוסף כל נזיקין זו מסכת אחת.

ק"ב: הנותן מעות לשלוחו לקנות חטים למחצית שכר וקנה שעורים או איפכא, לרבי יוחנן לר"מ שינוי קונה והפחת או השבח לשלוח, ולר"י שינוי אינו קונה ואם פחתו פחתו לו דלא לעותיה שדריה, ואם הותירו הותירו לאמצע, ובמערבא מחכו עליה, דמי הודיע לבעל החטים שיקנה את החטים לבעל המעות, דווקא כשעשה שליחותו קנה. ולר"י אלעזר ו"ל שר"מ מדבר רק בדבר הנצרך למשלח עצמו, אבל לא איירי בסחורה דניחא ליה בכל דבר שיש בו רווח.

המקדיש נכסיו או המעריך את עצמו אין לו לגזר בכסות אשתו ובניו, או בצבע שצבע עבורם, או בסנדלים שקנה עבורם, לרבי אבהו הטעם הוא מפני שקנאום אשתו ובניו כיון דשליחותיהו קעביד וכיז בעה"ב דמי. ולרב אבא הטעם דאין דעת המקדיש על דברים אלו משום איבה, אמנם התפילין קדושות מפני שדעתו גם עליהם, דסבר מצוה קא עבידנא. ולרב אושעיא הטעם הוא דכל המקדיש נכסיו נעשה כמי שהקנה להם כסות אשתו ובניו מעיקרא.

לפרטים והערות נא להתקשר ל-052-7692282. בין הסדרים.

ניתן לקבל את הגיליונות בדואר (בתשלום)

או בפקס, או במייל (חינם) -A0527692282@gmail.com

חדש - נקודות הפצה ברחבי הארץ

עד 5 חינם, כמזוית (או את שאר החוברות שיצאו עד כה) יש להזמין ב 0527692282

ירושלים - ישיבת מיר 0527692282.

נוה יעקב - אשר גולק 8/2 077-7979554.

רמות פולין 66 דירה 28 02-5879786.

פרחי 10 (חיין) 02-5401420.

דברי חיים 12 (פלמן) 02-6259923.

רמת שלמה (הרב טרוביץ) בית הכנסת חזו"א.

בני ברק - בן פתחיה 15 (פריימן) 03-6182416.

כהן, יגאל אלון 27/8 קרית הרצוג 0548440406.

מודיעין עילית - ר"ע 30/6 0527692282.

אבני נזר 30/2 (זיידל) 08-9741111.

ריטב"א 26 (רוכלין) 0504173968.

עטרת שלמה, (ש' גולדברג) 0527126789.

הרב מפוניבז' 4 (יעקובוביץ) 9745451.

בית שמש - ערבות הנחל 8/1 029920565.

אשדוד - וולף. רח' חלפתא 5/2 088642821.

ביתר - פרידמן. קניג 18 קומה ג' 0583207845.

אפשר להאזין בקול הלשון לשיעורים קצרים על הדף היומי בטל' 036171111 ולהקיש 123 ואח"כ 34.

הוצאות ההדפסה גדולות כל תרומה תתקבל בברכה לפרטים 0527692282

לעלוי נשמת הג"ר חיים צבי הכהן קרפ זצ"ל. והר"ר יהודה ב"ר יהושע ז"ל ולרפואת פנינה חיה וחיים דב, בני פרומה ברכה